

Cultuur en Gezondheid Tijd voor Actie

SAMENVATTING

OPEN

COÖRDINATIEMETHODE

Manuscript voltooid in juli 2025

Dit document mag niet als officieel standpunt van de Europese Commissie worden beschouwd.

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2026

© Europese Unie, 2026

De voorwaarden voor het hergebruik van documenten van de Commissie zijn vastgelegd in Besluit 2011/833/EU van de Commissie van 12 december 2011 betreffende het hergebruik van documenten van de Commissie (PB L 330 van 14.12.2011, blz. 39, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>).

Tenzij anders vermeld, is hergebruik van dit document toegestaan krachtens een Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)-licentie (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Dit betekent dat hergebruik is toegestaan, mits de bron correct wordt aangegeven en eventuele wijzigingen worden vermeld.

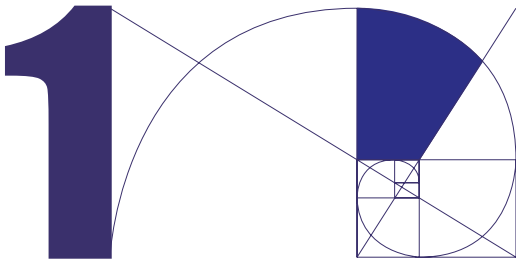
Voor het gebruik of de reproductie van onderdelen die niet het eigendom zijn van de Europese Unie, kan het nodig zijn rechtstreeks om toestemming van de respectieve houders van het recht te verzoeken. De Europese Unie bezit geen auteursrecht ten aanzien van de volgende onderdelen:

omslagfoto, *bron*: © DEGASTEN/ Mime theatre group Bambie/ Theater LeBelle Cordaan

blz. 12, foto, *bron*: © CIMArt, CUF Porto Institute, 2020; kader, *bron*: © andras_csontos/stock.adobe.com;

landschap, *bron*: © Noemí Ávila

Print	ISBN 978-92-68-25106-5	doi:10.2766/0718459	NC-01-25-036-NL-C
PDF	ISBN 978-92-68-25105-8	doi:10.2766/2392305	NC-01-25-036-NL-N

SAMENVATTING

Door de eeuwen heen heeft men aangevoeld dat deelname aan cultuur en kunst voordelen oplevert voor de gezondheid en het welzijn van de mens. Vandaag de dag zijn er een groeiend aantal bewijzen dat gezondheid en welzijn nauw met elkaar verbonden zijn, wat ervoor pleit om culturele betrokkenheid als een positieve levenswijze voor de gezondheid te zien.

“Cultuur en gezondheid” is een duidelijk intersectoraal praktijkveld geworden, wat hen tot krachtige bondgenoten maakt om complexe hedendaagse uitdagingen aan te pakken¹.

In de afgelopen decennia hebben onderzoek en interdisciplinaire samenwerking aangetoond dat artistieke en culturele betrokkenheid van invloed kan zijn op het bevorderen van een goede gezondheid, het voorkomen van een slechte gezondheid, en op het beheer en de behandeling van ziekten. Daarnaast wordt de culturele veerkracht versterkt als culturele betrokkenheid voor iedereen, ongeacht de gezondheidsstatus, mogelijk wordt gemaakt². Deze dynamische relatie opent nieuwe wegen voor innovatieve, billijke en duurzame oplossingen voor hedendaagse mondiale vraagstukken op het snijvlak van *cultuur en gezondheid*.

Dit verslag van de OCM-groep (open coördinatiemethode) van deskundigen voor cultuur en gezondheid benadrukt het transformatieve potentieel van gezamenlijke strategieën op het gebied van cultuur, gezondheid en welzijn in de hele Europese Unie en bouwt voort op verschillende beleidsmaatregelen en prioriteiten van de EU. De OCM-groep werd opgericht in het kader van het EU-werkplan voor cultuur 2023-2026³. De werkzaamheden van de OCM-groep zijn een antwoord op dringende en vaak onderling verbonden uitdagingen, waaronder de geestelijke gezondheids crisis, een vergrijzende bevolking en sociale versnippering⁴.

Het thema cultuur en gezondheid sluit ook aan bij de belangrijkste prioriteiten van de Europese Commissie voor 2024-2029⁵ — “Een vrij en democratisch Europa”, “Een sterk en veilig Europa”, en “Een welvarend en concurrerend Europa” — aangezien culturele betrokkenheid innovatie en veerkracht bevordert en de geestelijke gezondheid van mensen, gemeenschappen en samenlevingen verbetert. De prioriteiten van de EU op het gebied van democratie en veiligheid kunnen niet worden verwezenlijkt zonder fysiek en mentaal gezonde individuen en gemeenschappen die samenhangender, veerkrachtiger en minder vatbaar zijn voor desinformatie en propaganda.

¹ Fancourt and Finn, *What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being?*; Warran, Burton, and Fancourt, ‘What Are the Active Ingredients of ‘Arts in Health’ Activities?’; Zbranca, R. et al., ‘CultureForHealth Report: Culture’s Contribution to Health and Well-Being. A Report on Evidence and Policy Recommendations for Europe.’; Fancourt et al., ‘The Impact of Arts and Cultural Engagement on Population Health: Findings from Major Cohort Studies in the UK and USA 2017-2022’.

² Fancourt and Finn, *What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being?*; Tubadji, ‘Culture and Mental Health Resilience in Times of COVID-19’; Panter-Brick, ‘Health, Risk, and Resilience’.

³ Council of the European Union, ‘Council Resolution on the EU Work Plan for Culture 2023-2026’.

⁴ COM, ‘Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a Comprehensive Approach to Mental Health’; European Commission, ‘On a Comprehensive Approach to Mental Health’; ‘2024 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070) - European Commission’; Mario G. H. Damen, ‘EU Policy Foresight’.

⁵ Prioriteiten van de Europese Commissie voor 2024-2029.

Tegelijkertijd heeft een concurrerend Europa creatief denken en innovatie nodig, wat wordt bevorderd door een levendige, inclusieve en toegankelijke culturele sector.

Het verband tussen deze twee gebieden wordt ook door het Europese publiek erkend.

Uit de Eurobarometer 2025 over culturele participatie is gebleken dat 87 % van de Europeanen en 89 % van de jongeren van mening is dat culturele participatie het emotionele en fysieke welzijn versterkt.

Het groeiende besef van het verband tussen cultuur en gezondheid wordt ook wereldwijd steeds duidelijker. Zo roept de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) in een resolutie haar lidstaten op om de samenwerking tussen de culturele en de gezondheidssector te versterken om sociale inclusie en cohesie te bevorderen⁶.

In dit verband kan cultuur en gezondheid een cruciale rol spelen in het komende cultuurkompas voor Europa. Dit nieuwe strategische kader voor cultuurbeleid van de

EU heeft tot doel cultuur te positioneren als een motor voor welzijn en gezondheid, naast haar rol in democratie, sociale samenhang en concurrentievermogen⁷. Daarom is het van essentieel belang dat het toekomstige EU-werkplan voor cultuur concrete acties op het gebied van cultuur en gezondheid omvat.

Dit OCM-verslag bevat een alomvattende analyse van de holistische afstemming tussen cultuur en gezondheid. Culturele participatie en gezondheid worden niet alleen erkend als mensenrechten⁸, maar ook als factoren die bepalend zijn voor het individueel en maatschappelijk welzijn⁹. Het domein cultuur en gezondheid is gebaseerd op het beginsel van gelijkwaardig partnerschap tussen de culturele en de gezondheidssector en op het biopsychosociaal model van de geneeskunde¹⁰. Culturele en artistieke activiteiten kunnen waardevolle synergieën creëren op alle niveaus, variërend van betrokkenheid bij kunst op gemeenschapsniveau, interventies op het gebied van de volksgezondheid tot activiteiten in de gezondheidszorg.

Focus op goede praktijken...

Dit verslag bouwt voort op een schat aan gevestigde goede praktijken en persoonlijke ervaringen. De deskundigengroep verzamelde voorbeelden uit alle lidstaten van de EU en Oekraïne en van grensoverschrijdende Europese initiatieven, waarbij terugkerende patronen in verschillende nationale contexten in kaart werden gebracht. Deze praktijken worden in dit verslag in thematische clusters gepresenteerd en bieden bruikbare inzichten. Hoewel ze niet uitputtend zijn — meer voorbeelden zijn te vinden in de bijlage — tonen ze aan dat steeds meer wordt erkend dat cultuur en kunst krachtig bijdragen aan gezondheid en welzijn.

De casestudy's in dit verslag illustreren methoden voor:

- het vergroten van het bewustzijn van het transformatieve potentieel van cultuur en gezondheid;
- het bevorderen van sectoroverschrijdende samenwerking tussen culturele, gezondheids- en sociale zorgsectoren, zowel in de

gemeenschap als in de gezondheidszorg en de sociale zorg;

- het bevorderen van empirisch onderbouwde praktijken om beleid en uitvoering te versterken;
- het ondersteunen van de integratie van cultuur in de gezondheidszorg;
- het ontsluiten van het bredere maatschappelijke potentieel van cultuur dat verder gaat dan haar artistieke en intellectuele waarde;
- de capaciteitsopbouw van beroepsbeoefenaars in de creatieve en culturele sectoren om te werken op het gebied van cultuur en gezondheid;
- het bevorderen van inclusiviteit, waarbij gelijke toegang tot culturele activiteiten voor iedereen wordt gewaarborgd, ongeacht gezondheid en sociaaleconomische status.

⁶ WHO Resolution WHA78.9: *Fostering Social Connection for Global Health: The Essential Role of Social Connection in Combating Loneliness, Social Isolation and Inequities in Health*.

⁷ Georgescu, 'A New Culture Compass for Europe'.

⁸ United Nations General Assembly, *Universal Declaration of Human Rights*.

⁹ Kemp and Fisher, 'Wellbeing, Whole Health and Societal Transformation'; Golden et al., 'Arts and Culture'; Livingston, Jackson-Nevels, and Reddy, 'Social, Cultural, and Economic Determinants of Well-Being'.

¹⁰ Engel, 'The Clinical Application of the Biopsychosocial Model'; Wade and Halligan, 'The Biopsychosocial Model of Illness'.

Momenteel worden cultuur- en gezondheidspraktijken voornamelijk bevorderd door particuliere actoren, basisorganisaties en niet-gouvernementele organisaties (ngo's) — creatieve beroepsbeoefenaars, artistieke

verenigingen, culturele professionals, medische beroepsbeoefenaars — en culturele instellingen. Betrokkenheid bij deze belanghebbenden is de basis van elke sectoroverschrijdende samenwerking.

...ondersteund door bewijs

Initiatieven op het gebied van cultuur en gezondheid zijn geworteld in het inzicht dat culturele betrokkenheid een positieve levenswijze voor de gezondheid is¹¹ en vergelijkbaar met deelnemen aan gezondheidsbevorderende lichaamsbeweging (HEPA), eten van voedzaam voedsel of buiten zijn in de natuur.

Culturele activiteiten kunnen “actief” zijn (bv. zingen, dansen, schilderen, beeldhouwen) of “receptief” (bv. naar muziek luisteren, een museum bezoeken, een theatervoorstelling bijwonen) en initiatieven omvatten diverse kunstvormen, zoals beeldende kunst, muziek, dans, theater, erfgoed, audiovisuele en digitale kunst, en kunnen gedurende de hele levensloop worden ontplooid¹².

Cultuur en gezondheid opereert in verschillende gezondheidszorg- en gemeenschapsomgevingen, waarbij diverse groepen betrokken zijn, zoals patiënten, gezinnen, gezondheidswerkers en het grote publiek. Op kunst gebaseerde therapieën maken deel uit van het cultuur- en gezondheidslandschap.

Niettemin is dit verslag gebaseerd op een bredere waardering van de vele manieren

waarop culturele betrokkenheid kan leiden tot gezondheids- en welzijnsresultaten, vanwege de intrinsieke eigenschappen van cultuur. Met deze waardering wordt voortgebouwd op onderzoek in de neurowetenschappen, psychologie en volksgezondheid van de afgelopen vier decennia¹³.

Bewijsmateriaal uit de academische en wetenschappelijke literatuur, de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO)¹⁴, de voorbereidende actie “CultureForHealth” van de EU¹⁵, beleidswerkzaamheden en -projecten van Horizon 2020 en Horizon Europa¹⁶, laten zien hoe doeltreffend cultuur en kunst zijn als het gaat om:

- de bevordering van de geestelijke en lichamelijke gezondheid en het welzijn;
- de preventie van ziekten of de ontwikkeling van secundaire aandoeningen;
- de ondersteuning van het beheer en de behandeling van ziekten;
- de versterking van sociale inclusie, cohesie en welzijn.

Bovendien zijn in een recent verslag van Frontier Economics de economische voordelen van culturele betrokkenheid gekwantificeerd, variërend van individueel welzijn tot maatschappelijke voordelen in het Verenigd Koninkrijk. Het jaarlijkse voordeel wordt geraamd op meer dan 900 GBP per persoon en 8 miljard GBP voor de hele samenleving¹⁷.

¹¹ Sonke et al., 'Defining "Arts Participation" for Public Health Research'; Sonke et al., 'Relationships between Arts Participation, Social Cohesion, and Wellbeing'; Rodriguez et al., 'Arts Engagement as a Health Behavior'.

¹² Fancourt and Finn, *What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being?*; Davies and Clift, 'Arts and Health Glossary - A Summary of Definitions for Use in Research, Policy and Practice'; Warran, Burton, and Fancourt, 'What Are the Active Ingredients of "Arts in Health" Activities?'; Sonke et al., 'Defining "Arts Participation" for Public Health Research'.

¹³ Magsamen and Ross, *Your Brain on Art*; Chatterjee and Vartanian, 'Neuroaesthetics'; Warran, Burton, and Fancourt, 'What Are the Active Ingredients of "Arts in Health" Activities?'; Fancourt and Finn, *What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being?*; Golden et al., 'Arts and Culture'; Rodriguez et al., 'Arts Engagement as a Health Behavior'.

¹⁴ Fancourt and Finn, *What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being?*; WHO, 'Intersectoral Action between the Arts, Health and Well-Being'; WHO, 'Arts and Health'; WHO, 'WHO Expert Meeting on Prevention and Control of Noncommunicable Diseases'.

¹⁵ Zbranca, R. et al., 'CultureForHealth Report: Culture's Contribution to Health and Well-Being. A Report on Evidence and Policy Recommendations for Europe.'

¹⁶ European Commission, 'Horizon Europe - European Commission'.

¹⁷ Frontier Economics, 'Culture and Heritage Capital'.

Dit verslag is gebaseerd op het biopsychosociaal gezondheidsmodel¹⁸, dat biologische, psychologische en sociale factoren integreert en de rol van cultuur benadrukt bij het bevorderen van holistisch welzijn. Binnen dit kader gaat het bij culturele betrokkenheid niet alleen om individuele gezondheidsresultaten, maar kan ze ook de sociale cohesie versterken, stigmatisering verminderen en de veerkracht van de gemeenschap vergroten.

Ondanks de recente vooruitgang zijn er tussen de EU-lidstaten verschillen op het gebied van beleidsintegratie en hebben maar weinig lidstaten een nationale strategie. Een beleidsmodel dat de afgelopen jaren opgang heeft gemaakt is “cultuur op recept” of “kunst op voorschrift”, een mechanisme om gezondheidszorg en sociale systemen te verbinden met gemeenschapsgebaseerde resources. Ook hier is financiering echter vaak tijdelijk en projectmatig, wat de schaalbaarheid beperkt.

Belangrijkste bevindingen en bewijs

1. De transformatieve rol van cultuur en gezondheid is empirisch onderbouwd.

Uitgebreid onderzoeksmateriaal toont aan dat culturele betrokkenheid de gezondheidsresultaten gedurende de hele levensloop kan verbeteren, waaronder

- **geestelijke gezondheid en welzijn:** zorgt voor minder symptomen van depressie, angst, eenzaamheid en een betere stemming;
- **fysieke gezondheid:** helpt bepaalde chronische, neurologische en cognitieve aandoeningen (bv. Parkinson, dementie, beroerte, multiple sclerose) te beheersen en gezonder en actiever ouder te worden;
- **sociale cohesie:** zorgt voor sterkere banden met de gemeenschap en minder stigmatisering voor kwetsbare groepen.

Economische gevolgen: er zijn aanwijzingen dat op cultuur gebaseerde interventies een goed rendement op investeringen kunnen opleveren, met mogelijk lagere kosten voor de gezondheidszorg en minder gebruik van medicijnen en ziekenhuisopnamen.

Door belanghebbenden aangestuurde innovatie: initiatieven op het gebied van cultuur en gezondheid worden voornamelijk ontplooid door particuliere actoren, basisorganisaties, ngo's (bv. kunstenaars, professionals in de culturele sector, medische verenigingen) en culturele instellingen. Hun expertise en het vertrouwen van de gemeenschap zijn van cruciaal belang voor het opzetten van doeltreffende activiteiten.

2. Cultuur en gezondheid kan helpen de huidige intersectorale uitdagingen aan te pakken:

- **gezondheidszorgsector:** inspelen op de toenemende geestelijke gezondheidscrisis, tekorten aan personeel in de gezondheidszorg, lage investeringen in ziektepreventie en versnipperde financieringsmodellen;

- **culturele sector:** aanpakken van onzekere arbeidsomstandigheden voor beroepsbeoefenaars en professionals in de creatieve en culturele sectoren en aanpakken van onderfinanciering.
- **beleidslacunes:**
  - onvoldoende praktische ondersteuning en leiderschap bij intersectorale samenwerking brengt het risico met zich mee dat geen van beide sectoren verantwoordelijkheid neemt;
  - versnipperde bestuursstructuren: bureaucratische silo's binnen de gezondheidssector en de culturele sector belemmeren schaalbare oplossingen.

3. Kansen voor de integratie van cultuur en gezondheid

In ons verslag wordt een matrix van 21 kansen gepresenteerd, onderverdeeld in gezondheids-, culturele en globale effecten, waaronder:

- **gezondheid:** gepersonaliseerde zorg, verminderde afhankelijkheid van medicijnen en betere geletterdheid op het gebied van gezondheid;
- **cultuur:** nieuwe artistieke praktijken, het creëren van banen en erkenning van de rol van creatieve professionals voor de samenleving die verder gaat dan alleen de intellectuele en culturele output;
- **sociaal:** bestrijding van eenzaamheid, bevordering van inclusie en sociale cohesie en versterking van de democratie;
- **economisch:** kostenbesparingen door bevordering en preventie en verhoogde productiviteit.

¹⁸ Engel, 'The Clinical Application of the Biopsychosocial Model'.

Strategische grondslagen voor de uitvoering

Cultuur en gezondheid krijgt steeds meer erkenning op EU-niveau. Voorbeelden hiervan zijn steun voor strategische projecten zoals de voorbereidende actie “CultureForHealth” van de EU en het door Creatief Europa gefinancierde platform voor cultuur en gezondheid¹⁹, die tot doel hebben dit praktijkveld te bevorderen. Hoewel de meeste lidstaten al een levendig landschap van initiatieven op het gebied van cultuur en gezondheid hebben, blijven deze overwegend beperkt tot projectniveau. Daardoor blijft het volledige potentieel van cultuur en kunst om aanzienlijk bij te dragen aan het gezondheidsstelsel onbenut. Als intersectoraal gebied met meerdere belanghebbenden en met grote verschillen tussen culturele en regionale contexten is er bovendien grote variabiliteit wat betreft projectevaluaties en -ontwerp, beste praktijken en kaders voor financiering, verantwoordingsplicht, kwaliteitscontrole of capaciteitsopbouw.

Om het potentieel van cultuur en gezondheid te benutten, schetst dit verslag een strategische aanpak die gericht is op:

- sectoroverschrijdende samenwerking: versterken van partnerschappen tussen cultuur- en gezondheidssectoren op EU-, nationaal, regionaal en lokaal niveau;
- beleidsintegratie: ontwikkelen van nationale en EU-brede strategieën om cultuur te integreren in gezondheidsbeleid en omgekeerd. Om de perceptie om te buigen dat culturele activiteiten slechts geringe effecten hebben op de gezondheid, moeten deze activiteiten als preventieve maatregelen worden opgenomen in de nationale gezondheidskaders;
- ontwerp en uitvoering van programma's voor cultuur en gezondheid;
- capaciteitsopbouw;
- promotie;
- versterken van de empirische basis;
- onderzoek en evaluatie.

Het is nu tijd voor actie

De integratie van het cultuur- en gezondheidsbeleid is een strategische noodzaak voor Europa. Dankzij deze integratie kan worden bijgedragen aan schaalbare oplossingen voor dringende uitdagingen zoals een verslechterende geestelijke gezondheidstoestand, een vergrijzende bevolking en sociale versnippering; veel van deze uitdagingen zijn nauw met elkaar verweven en maken deel uit van een complexe “polycrisis”²⁰.

Hierbij is sprake van systemische weerstand tegen verandering en ongelijke prioriteiten die echte uitdagingen met zich meebrengen. Toch is het door het unieke vermogen van de EU om belanghebbenden bijeen te roepen en stimulansen op elkaar af te stemmen, mogelijk deze belemmeringen om te zetten in kansen voor innovatie. Het is nu tijd voor actie.

In dit verslag wordt opgeroepen tot een gecoördineerde inspanning om gezamenlijke strategieën voor cultuur en gezondheid in de hele Europese Unie te ontwikkelen en ervoor te zorgen dat iedereen kan profiteren van het transformatieve potentieel van culturele betrokkenheid.

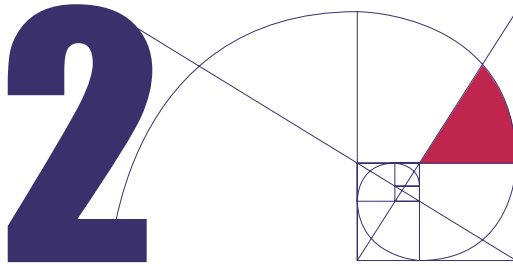
Het integreren van cultuur in gezondheidsstelsels door middel van beleidskaders en financiering kan gemeenschappen mondiger maken door prioriteit te geven aan toegankelijkheid en inclusiviteit. Basisorganisaties en culturele instellingen kunnen gemarginaliseerde groepen bereiken en programma's afstemmen op lokale contexten.

De visie is duidelijk: een Europa waar culturele toegang en betrokkenheid de hoeksteen vormen van individueel en maatschappelijk welzijn.

Door partnerschappen te institutionaliseren — door middel van EU-strategieën, gezamenlijk ontwerp van belanghebbenden en empirisch onderbouwde programma's — kunnen we systemische weerstand omzetten in innovatie, zodat cultuur en gezondheid niet als facultatief wordt beschouwd, maar als essentieel voor veerkrachtige, rechtvaardige en bloeiende samenlevingen.

¹⁹ Culture Action Europe, ‘CultureAndHealth Platform’.

²⁰ Mario G. H. Damen, ‘EU Policy Foresight’.

BELANGRIJKSTE AANBEVELINGEN

Het doel van dit verslag is de aandacht te vestigen op de manier waarop cultuur en gezondheid het menselijke aspect centraal kan stellen in de belangrijkste beleidsprioriteiten van de EU voor 2030 en daarna. De doelstellingen van concurrentievermogen, democratie en veiligheid kunnen niet worden bereikt zonder (mentaal en fysiek) gezonde individuen en gemeenschappen en een levendige, autonome, inclusieve en toegankelijke culturele sector.

Deze OCM-groep van deskundigen streeft naar het helpen creëren van een omgeving waarin het potentieel van cultuur en gezondheid op een billijke en duurzame manier kan worden gerealiseerd. In de aanbevelingen in dit verslag wordt de nadruk gelegd op de volgende kernactiviteiten: het bevorderen en wegnemen van belemmeringen voor samenwerking, het bevorderen van empirisch onderbouwde praktijken, het bevorderen van inclusiviteit en het systematisch ontwikkelen van gezamenlijke strategieën voor cultuur en gezondheid. Zij zijn gebaseerd op een analyse van bestaande goede praktijken en beleidsmaatregelen (zoals die welke in dit verslag worden gepresenteerd) en het potentieel daarvan om de huidige uitdagingen in de EU aan te pakken.

Belangrijkste aanbevelingen aan beleidsmakers op EU-niveau

Volgens de meest recente bevindingen van de Eurobarometer²¹ zijn Europeanen voorstander van een sterkere rol van de EU op het gebied van cultuur en erkennen zij cultuur als een belangrijke factor voor hun welzijn (87 %).

Als eerste deskundigengroep op EU-niveau die zich met dit innovatieve onderwerp bezighoudt, is onze fundamentele aanbeveling **dat de lidstaten en de EU-instellingen nauw samenwerken om de rol van cultuur en kunst voor de gezondheid en het welzijn te bevorderen door middel van Europa-brede en sectoroverschrijdende beleidsmaatregelen, programma's en projecten.**

Om dit mogelijk te maken, stellen wij voor een EU-strategie voor cultuur en gezondheid te ontwikkelen die gericht is op gezondheidsbevordering en ziektepreventie.

Deze strategische aanpak moet gebaseerd zijn op de erkenning van culturele betrokkenheid als gezondheidsbevorderend gedrag dat bijdraagt aan geestelijke en lichamelijke gezondheid en welzijn (geïnspireerd door de werkzaamheden op het gebied van gezondheidsbevorderende lichaamsbeweging of HEPA²²). Dit snijvlak zorgt voor meer nadruk op factoren die de gezondheid en het welzijn versterken ("salutogenese"²³), in plaats van zich te richten op de bestrijding van factoren die ziekte veroorzaken ("pathogenese"). De voorgestelde EU-strategie voor cultuur en gezondheid moet culturele betrokkenheid ook omschrijven als kostenbesparing voor de volksgezondheid, waarbij gebruik wordt gemaakt van economisch bewijsmateriaal om begrotingstoewijzingen te rechtvaardigen.

²¹ European Commission DG -EAC, 'Special Eurobarometer 562 : Europeans' Attitudes towards Culture'.

²² Council of the European Union, 'Council Recommendation of 26 November 2013 on Promoting Health-Enhancing Physical Activity across Sectors'.

²³ Keyes, 'Mental Health as a Complete State'; Mittelmark et al., 'The Handbook of Salutogenesis'; Benz et al., 'Culture in Salutogenesis'.

De nieuwe EU-strategie voor cultuur en gezondheid moet rechtstreeks verband houden met en worden ingebed in de overkoepelende EU-beleidscontext voor cultuur en gezondheid, met name:

- het komende **cultuurkompas voor Europa**, waarin het strategische belang van de koppeling tussen cultuur en gezondheid wordt benadrukt;
- het toekomstige **EU-werkplan voor cultuur na 2026**, dat concrete acties moet omvatten, zoals de voortzetting van de werkzaamheden van deskundigen van de lidstaten naar aanleiding van deze OCM-groep en beleidsresultaten van de Raad (bv. conclusies van de Raad);
- de follow-up van de **mededeling van de Commissie van 2023 betreffende een alomvattende aanpak van geestelijke gezondheid** en mogelijke andere gezondheidsgerelateerde beleidsinitiatieven.

De nieuwe EU-strategie voor cultuur en gezondheid moet de volgende kernelementen bevorderen:

1. **Betere synergieën tussen de beleidsterreinen cultuur en gezondheid en nauwere samenwerking tussen en binnen de EU-instellingen**, met name binnen de Commissie, tussen de betrokken werkgroepen van de Raad en de commissies van het Europees Parlement.
  - Toekomstige **EU-voorzitterschappen aanmoedigen** om dit onderwerp als prioriteit te kiezen en conclusies van de Raad en aanbevelingen van de Raad te publiceren.
  - Een **deskundigengroep van de lidstaten**²⁴ oprichten om de werkzaamheden van deze OCM-groep voort te zetten, die onder meer een **monitoringkader** zou vaststellen.
2. **Meer EU-financiering voor beleidsmaatregelen en projecten op het gebied van cultuur en gezondheid** in de toekomstige meerjarige financiële kaders van de EU en relevante EU-programma's ter ondersteuning van:
  - capaciteitsopbouw voor kunstenaars en beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg;
  - samenwerkings-, grootschalige en interdisciplinaire projecten en samenwerkings- en meerlandenprojecten op het gebied van onderzoek;
  - een centrum/waarnemingspost voor cultuur en gezondheid binnen een reeds bestaande instelling.
3. **De invoering van "cultuur op recept"** (ook wel omschreven als "kunst op voorschrift") op nationaal of regionaal niveau.
4. **Nieuwe wegen voor samenwerking** op het gebied van culturele en kunstbetrokkenheid met het oog op paraatheid en veerkracht in noodsituaties.
5. **Versterkte samenwerking met andere internationale organisaties** met expertise op dit gebied (zoals de Wereldgezondheidsorganisatie en Unesco).
6. **Ondersteuning van bewustmaking en promotie** door middel van EU-brede campagnes en prijzen.
7. **Betrokkenheid van particuliere en maatschappelijke actoren** bij het gezamenlijk ontwerpen van beleid en programma's.

²⁴ Gebaseerd op het voorbeeld van de Aanbeveling van de Raad 2013/C 354/01 inzake gezondheidsbevorderende lichaamsbeweging (HEPA).

Belangrijkste aanbevelingen aan de lidstaten

AAN BELEIDSMAKERS

Afhankelijk van de administratieve structuren van de lidstaten moeten de volgende aanbevelingen inzake cultuur en gezondheid op nationaal, regionaal en/of lokaal niveau worden uitgevoerd.

1. **Een nationale strategie voor cultuur en gezondheid ontwikkelen** die gericht is op gezondheidsbevordering en ziektepreventie, in overeenstemming met de nieuwe EU-strategie voor cultuur en gezondheid.
2. **Opzetten van een platform voor cultuur en gezondheid en een competentienetwerk.**
3. **Uitvoeren van cultuur- en gezondheidsprogramma's** ter ondersteuning van gezondheidsdoelstellingen, van volksgezondheid tot acute zorg, met inbegrip van, maar niet beperkt tot, cultuur op recept²⁵.
4. **Bevorderen van het “koppelen van instellingen” op cultureel en gezondheids-/zorggebied**, bijvoorbeeld
  - Geestelijke gezondheid van jongeren: scholen met culturele centra, scholen voor beeldende kunst, musea;
  - Ouderen: verzorgingstehuizen met culturele centra, scholen voor beeldende kunst.
5. **Lanceren van nationale campagnes voor “cultuur en gezondheid”** met het oog op bewustmaking en promotie.
6. **Uitvoeren en ondersteunen van (interdisciplinair) onderzoek.**
7. **Zorgen voor duurzame en sectoroverschrijdende financiering.**

AAN PROFESSIONALS EN INSTELLINGEN IN DE CULTURELE EN GEZONDHEIDSECTOR

1. Proactief **kwetsbare en gemarginaliseerde groepen bij dit onderwerp betrekken.**
2. Prioriteit geven aan de **ondersteuning van de geestelijke gezondheid van jongeren** en culturele activiteiten aanbieden als alternatieven voor schermtijd om gedragsverandering te bevorderen.
3. **Lanceren van programma's op maat** in lokale culturele centra en galerieën, bibliotheken, archieven en musea.
4. Ontwikkelen van **opleidingsprogramma's.**
5. Uitvoeren van **gezamenlijke gezondheids- en culturele acties.**
6. Zorgen voor passende **monitoring en evaluatie** en opzetten van databanken/ waarnemingsposten om bewijsmateriaal te delen.
7. Gebruikmaken van goede praktijken om **modellen voor reproductie/overdraagbaarheid** te ontwikkelen.

Verdere stappen

De OCM-groep heeft een reeks onderling verbonden opties voor de uitvoering van deze aanbevelingen vastgesteld. Deze opties worden uiteengezet in het deel “Te ondernemen acties — totstandkoming en uitvoering”, met concrete acties op de volgende gebieden:

1. Een EU-strategie voor cultuur en gezondheid ontwikkelen en uitvoeren
2. Vaststellen van bijbehorende nationale strategieën voor cultuur en gezondheid in elke lidstaat
3. Intersectionele samenwerking en bundeling van middelen mogelijk maken
4. Programma's voor cultuur en gezondheid ontwerpen en uitvoeren
5. Capaciteitsopbouw
6. Promotie op het gebied van cultuur en gezondheid
7. Versterken van de empirische basis

²⁵ <https://socialprescribingacademy.org.uk/> <https://www.who.int/publications/i/item/9789290619765>.

Het snijvlak van cultuur en gezondheid biedt de Europese Unie een transformatieve kans om dringende maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en tegelijkertijd holistisch welzijn, sociale samenhang en economische veerkracht tot 2030 en daarna te bevorderen. In dit verslag wordt onderstreept dat er overtuigende bewijzen zijn dat culturele betrokkenheid de mentale en fysieke gezondheid verbetert, de kosten van gezondheidszorg verlaagt en gemeenschappen versterkt.

REFERENTIEDOCUMENTEN

- '2024 Ageing Report. Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070) — European Commission'. Institutional Paper 279. Luxembourg: European Commission, 18 April 2024. https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2022-2070_en.
- Benz, Carina, Torill Bull, Maurice Mittelmark, and Lenneke Vaandrager. 'Culture in Salutogenesis: The Scholarship of Aaron Antonovsky'. *Global Health Promotion* 21, no. 4 (December 2014): 16-23. <https://doi.org/10.1177/1757975914528550>.
- Chatterjee, Anjan, and Oshin Vartanian. 'Neuroaesthetics'. *Trends in Cognitive Sciences* 18, no. 7 (2014): 370-75.
- COM. 'Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a Comprehensive Approach to Mental Health'. Brussels: European Commission, 6 July 2023. https://health.ec.europa.eu/system/files/2023-06/com_2023_298_1_act_en.pdf.
- Council of the European Union. 'Council Recommendation of 26 November 2013 on Promoting Health-Enhancing Physical Activity across Sectors' 2013/C 354/01 (26 November 2013).
- —. 'Council Resolution on the EU Work Plan for Culture 2023-2026'. Official Journal of the European Union, 2022. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022G1207\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022G1207(01)).
- Culture Action Europe. 'CultureAndHealth Platform', 2025. <https://www.cultureandhealth.eu/>.
- Damen, Mario G. H. 'EU Policy Foresight: Anticipating and Shaping the EU's Future | Think Tank | European Parliament'. Briefing : Policy Foresight Analysis, 30 June 2025. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)765813](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)765813).
- Davies, Christina R., and Stephen Clift. 'Arts and Health Glossary - A Summary of Definitions for Use in Research, Policy and Practice'. *Frontiers in Psychology* 13 (2022). <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.949685>.
- Engel, George L. 'The Clinical Application of the Biopsychosocial Model'. *American Journal of Psychiatry* 137, no. 5 (1980): 535-44.
- European Commission. 'COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS: On a Comprehensive Approach to Mental Health'. Communication. Brussels: European Commission, 7 June 2023. https://health.ec.europa.eu/publications/comprehensive-approach-mental-health_en.
- —. 'Horizon Europe - European Commission'. Horizon Europe, 23 May 2025. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en.
- European Commission DG -EAC. 'CALL FOR PROPOSALS EAC/S18/2020 Preparatory Action - Bottom-up Policy Development for Culture & Well-Being in the EU', June 2020. <https://culture.ec.europa.eu/node/805>.
- —. 'Special Eurobarometer 562 : Europeans' Attitudes towards Culture'. Eurobarometer Report. European Union, May 2025. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3364>.
- —. "European Commission's 2024 to 2029 Priorities. https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029_en
- — Political Guidelines for the next European Commission 2024-2029', July 2024. https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029_en
- European Council. 'Strategic Agenda 2024-2029'. Strategic Agenda. European Council, October 2023. https://www.consilium.europa.eu/media/yxrc05pz/sn02167en24_web.pdf.

Het is nu tijd voor actie! Door cultuur te integreren in gezondheidsstelsels en -beleid kunnen de lidstaten van de EU het volledige potentieel van deze synergie benutten om een gezondere, inclusievere en veerkrachtigere toekomst op te bouwen. Nu is het moment om deze visie werkelijkheid te laten worden.

- Fancourt, D, JK Bone, F Bu, HW Mak, and A Bradbury. 'The Impact of Arts and Cultural Engagement on Population Health: Findings from Major Cohort Studies in the UK and USA 2017 – 2022'. London: UCL, 2023.
- Fancourt, Daisy, and Saoirse Finn. *What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being?: A Scoping Review*. Copenhagen, Denmark: World Health Organization Regional Office for Europe, 2019. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK553773/>.
- Frontier Economics. 'Culture and Heritage Capital: Monetising the Impact of Culture and Heritage on Health and Wellbeing'. Department for Culture, Media & Sport, 2024.
- Georgescu, Alina-Alexandra. 'A New Culture Compass for Europe'. BRIEFING EPRS | European Parliamentary Research Service, June 2025. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775842/EPRS_BRI\(2025\)775842_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/775842/EPRS_BRI(2025)775842_EN.pdf).
- Golden, Tasha L., Gillian Feldmeth, Amanda Terry, and Halima Ahmadi-Montecalvo. 'Arts and Culture: A Necessary Component to Address Unmet Social Needs and Advance Individual and Community Well-Being'. *American Journal of Health Promotion* 37, no. 8 (November 2023): 1045-48. <https://doi.org/10.1177/08901171231188191>.
- Kemp, Andrew H, and Zoe Fisher. 'Wellbeing, Whole Health and Societal Transformation: Theoretical Insights and Practical Applications'. *Global Advances in Health and Medicine* 11 (1 December 2022): 21649561211073077. <https://doi.org/10.1177/21649561211073077>.
- Keyes, Corey L. M. 'Mental Health as a Complete State: How the Salutogenic Perspective Completes the Picture'. In *Bridging Occupational, Organizational and Public Health*, by Georg F. Bauer and Oliver Hämmig, 179–92. Dordrecht: Springer Netherlands, 2014. https://doi.org/10.1007/978-94-007-5640-3_11.
- Livingston, Val, Breshell Jackson-Nevels, and Velur Vedvikash Reddy. 'Social, Cultural, and Economic Determinants of Well-Being'. *Encyclopedia* 2, no. 3 (2022): 1183-99.
- Magsamen, Susan, and Ivy Ross. *Your Brain on Art: How the Arts Transform Us*. Random House, 2024. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=weonEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=magsamen+susan+blue&ots=_XHsX69HuG&sig=5qysoEkpZqT2Z1qZ3gqRHa3ePec.
- Mittelmark, Maurice B., Georg F. Bauer, Lenneke Vaandrager, Jürgen M. Pelikan, Shifra Sagy, Monica Eriksson, Bengt Lindström, and Claudia Meier Magistretti. 'The Handbook of Salutogenesis', 2022. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/52407>.
- Panter-Brick, Catherine. 'Health, Risk, and Resilience: Interdisciplinary Concepts and Applications*'. *Annual Review of Anthropology* 43, no. Volume 43, 2014 (21 October 2014): 431-48. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102313-025944>.
- Rodriguez, Alexandra K., Seher Akram, Aaron J. Colverson, George Hack, Tasha L. Golden, and Jill Sonke. 'Arts Engagement as a Health Behavior: An Opportunity to Address Mental Health Inequities'. *Community Health Equity Research & Policy* 44, no. 3 (April 2024): 315-22. <https://doi.org/10.1177/2752535X231175072>.
- Sonke, Jill, Virginia Pesata, Aaron Colverson, Jane Morgan-Daniel, Alexandra K. Rodriguez, Gray Davidson Carroll, Shanaé Burch, et al. 'Relationships between Arts Participation, Social Cohesion, and Wellbeing: An Integrative Review and Conceptual Model', 1 May 2024. <https://doi.org/10.1101/2024.05.01.24306077>.
- Sonke, Jill, Alexandra K. Rodriguez, Aaron Colverson, Seher Akram, Nicole Morgan, Donna Hancox, Caroline Wagner-Jacobson, and Virginia Pesata. 'Defining "Arts Participation" for Public Health Research'. *Health Promotion Practice*, 17 July 2023, 15248399231183388. <https://doi.org/10.1177/15248399231183388>.
- Tubadji, Annie. 'Culture and Mental Health Resilience in Times of COVID-19'. *Journal of Population Economics* 34, no. 4 (1 October 2021): 1219–59. <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00840-7>.
- United Nations General Assembly. *Universal Declaration of Human Rights*. Vol. 3381. Department of State, United States of America, 1949. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=qZKAQAAMAAJ&oi=fnd&pg=PP5&dq=universal+declaration+of+human+rights&ots=HfvPAYxOF&sig=l6_2o15UvGIUtyHqZ_3ZeYdfb5I.

- Wade, Derick T, and Peter W Halligan. 'The Biopsychosocial Model of Illness: A Model Whose Time Has Come'. *Clinical Rehabilitation* 31, no. 8 (August 2017): 995–1004. <https://doi.org/10.1177/0269215517709890>.
- Warran, Katey, Alexandra Burton, and Daisy Fancourt. 'What Are the Active Ingredients of 'Arts in Health' Activities? Development of the INGredients iN ArTs in hEalth (INNATE) Framework'. *Wellcome Open Research* 7 (2022). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9106992/>.
- WHO. 'Arts and Health: Supporting the Mental Well-Being of Forcibly Displaced People'. Copenhagen, Denmark: World Health Organization Regional Office for Europe, 2022. <https://www.who.int/europe/publications/m/item/arts-and-health--supporting-the-mental-well-being-of-forcibly-displaced-people>.
- —. Resolution WHA78.9 'Fostering Social Connection for Global Health: The Essential Role of Social Connection in Combating Loneliness, Social Isolation and Inequities in Health. Seventy-Eighth World Health Assembly. Geneva: World Health Organization, 27 May 2025. https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA78/A78_R9-en.pdf.
- —. 'Intersectoral Action between the Arts, Health and Well-Being'. Intersectoral Brief: Governance for Health Programme, Division of Policy and Governance for Health and Well-Being. Copenhagen, Denmark: World Health Organization Regional Office for Europe, 2019. <https://www.euro.who.int/en/about-us/regional-director/regional-directors-emeritus/dr-zsuzsanna-jakab,-2010-2019/health-2020-the-european-policy-for-health-and-well-being/implementation-package/1.-introducing-health-2020-to-different-stakeholders-across-sectors/governance-for-health-sector-briefs-multi-and-intersectoral-action-for-better-health-and-well-being/intersectoral-action-between-the-arts,-health-and-well-being>.
- —. 'WHO Expert Meeting on Prevention and Control of Noncommunicable Diseases: Learning from the Arts. Opera House Budapest, Hungary, 15–16 December 2022: Meeting Report.' WHO Regional Office for Europe, 2023. <https://iris.who.int/handle/10665/373900>.
- Zbranca, R., Dâmaso, M., Blaga, O., Kiss, K., Dascşl, M. D., Yakobson, D., and Pop, O. 'CultureForHealth Report: Culture's Contribution to Health and Well-Being. A Report on Evidence and Policy Recommendations for Europe.' Culture Action Europe, 2022. <https://www.cultureforhealth.eu/knowledge/>.

▲
Prof. dr. Ana Zão,
International Center for
Arts Medicine (CIMArt).

▲
Landschap van het
gebied cultuur en
gezondheid.

HOE NEEMT U CONTACT OP MET DE EU?

Kom langs

Er zijn honderden Europe Direct-centra overal in de Europese Unie. U vindt het adres van het dichtstbijzijnde centrum online (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_nl).

Bel of schrijf

Europe Direct is een dienst die uw vragen over de Europese Unie beantwoordt. U kunt met deze dienst contact opnemen door:

- te bellen naar het gratis nummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bepaalde telecomaandieners kunnen wel kosten in rekening brengen);
- te bellen naar het gewone nummer: +32 22999696, of
- het onlineformulier in te vullen: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_nl.

WAAR VINDT U INFORMATIE OVER DE EU?

Online

Informatie over de Europese Unie in alle officiële talen van de EU is beschikbaar op de Europa-website (european-union.europa.eu).

EU-publicaties

U kunt publicaties van de EU bekijken of bestellen op op.europa.eu/nl/publications. Als u meerdere exemplaren van gratis publicaties wenst, neem dan contact op met Europe Direct of uw plaatselijke documentatiecentrum (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_nl).

EU-wetgeving en aanverwante documenten

Toegang tot juridische informatie van de EU, waaronder alle EU-wetgeving sinds 1951 in alle officiële talen, krijgt u op EUR-Lex (eur-lex.europa.eu).

Open data van de EU

Het portaal data.europa.eu biedt toegang tot opendatabestanden van de instellingen, organen en agentschappen van de EU. Deze kunnen gratis worden gedownload en hergebruikt, zowel voor commerciële als voor niet-commerciële doeleinden. Het portaal biedt ook toegang tot een grote hoeveelheid databestanden van de Europese landen.

